

Herstelgericht werken met kind en gedetineerde ouder

BART CLAES^a EN ANGELA VERHAGEN^b

- ^a Lector, Lectoraat Balanceren tussen Dwang, Drang en Veiligheid, Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool Nederland & Mede-oprichter, Expertisecentrum Kind, Ouder en Detentie (www.expertisecentrumkind.nl) (Corresp.: b.claes@avans.nl)
- ^b Docent-onderzoeker, Lectoraat Balanceren tussen Dwang, Drang en Veiligheid, Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool Nederland & Mede-oprichter, Expertisecentrum Kind, Ouder en Detentie

1. INLEIDING

Op 7 december 2018 vierde de gevangenis van Gent 20 jaar kinderbezoek. Dat initiatief kende twee decennia geleden een schoorvoetende start maar groeide uit tot een goede praktijk en voorbeeld voor heel wat Belgische penitentiaire inrichtingen. Minister van Justitie Koen GEENS stelde in zijn videoboodschap¹ dat België nu tussen vier- en vijfduizend gedetineerden telt met een of meerdere kinderen. Over hoeveel kinderen het gaat met een vader of moeder in een Belgische gevangenis is niet geweten, maar een ruwe schatting is mogelijk. Bij de jaarwisseling telde België 10.335 gedetineerden. Op basis van het gemiddelde geboortecijfer van 1,3 kind per Belg, kunnen we berekenen dat in België ongeveer 13.335 kinderen gescheiden zijn van hun vader en/of moeder door detentie. Die grootorde van kinderen met een gedetineerde ouder roept toch op zijn minst enige verbazing op. Bovendien, twee vaststellingen in tijden van big data zijn ontstellend te noemen. Ten eerste, de afwezigheid van cijfermateriaal laat ons niet toe zicht te krijgen op deze grote subgroep van gedetineerde ouders. Zo blijft het onduidelijk wie deze gedetineerden zijn naar leeftijd, verblijfsduur, aantal kinderen, detentietraject, strafbare feiten, etc. Ten tweede, het ontbreekt ook aan de nodige kwalitatieve gegevens over deze groep van gedetineerden die bijvoorbeeld vanuit deze kind-ouderrelatie hun detentie op een mogelijk andere wijze beleven.

2. BELANG VAN DE RELATIE KIND EN GEDETINEERDE OUDER

Wetenschappelijk onderzoek leert ons dat de detentie het opnemen van het vader- of moederschap bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakt. Dit heeft negatieve gevolgen voor vaders en moeders zelf, maar ook voor kinderen en op lange termijn voor de samenleving (REEF, DIRZWAGER & NIEUWBEERTA, 2015). Bij de relatie tussen kind en gedetineerde moeder, kunnen we ons heel wat voorstellen maar ook vaders in detentie ondervinden veel moeilijkheden. Zo weten we dat vaders die noodgedwongen gescheiden worden van hun kinderen, net meer verlangen naar betrokkenheid bij hun kinderen (NURSE, 2002), of net meer ouderschapstress ervaren wat kan leiden tot agressief en gewelddadig gedrag of tot depressie (LOPER, 2009). Kortom, gebrek aan aandacht voor vaderschap in detentie vormt een risicofactor voor het welzijn van gedetineerde vaders. Ook omgekeerd vormt de detentie een risico op het welzijn binnen een gezin. Denken we hierbij aan het effect op de sociale binding binnen het gehele gezin of aan de negatieve effecten op het kind zoals traumatische stress, problemen op school, armoede, een negatief zelfbeeld, gedragsproblemen, depressie, angst, verslaving, schaamte of stigmatisering. Meer nog, in de literatuur worden deze kinderen ook wel eens de 'tweede generatie gevangenen' genoemd (NOVERO, BOOKER LOPER & WARREN, 2011). Zij hebben een veel hogere kans om zelf veroordeeld of gedetineerd te worden dan andere kinderen.

1 Te bekijken via: <https://www.facebook.com/fodjustitie/videos/366379247450780/>

Naast die nadelige effecten, heeft het versterken van de verbinding tussen kind en gedetineerde ouder het potentieel om sociaal en menselijk kapitaal bij de gedetineerde, het kind en zijn sociaal netwerk vrij te maken. Dat is in het bijzonder het geval wanneer sprake is van steun van het sociaal netwerk rond de gedetineerde. Onderzoek wijst op het belang van sociale steun, vooral van familie, in het proces om te stoppen met criminaliteit (CID & MARTI, 2015). Sociale steun genereert gevoelens van wederkerigheid en verklaart hun motivatie om van levensstijl te veranderen en deze vol te houden. Dat betekent ook omgekeerd, dat de betrokkenheid van de gedetineerde vader of moeder kan voorkomen dat kinderen thuis probleemgedrag gaan vertonen (McMUNN, 2015).

De afgelopen jaren kent de relatie tussen kind en gedetineerde ouder een groeiende aandacht vanuit wettelijk oogpunt. In de Belgische Basiswet interne rechtspositie (2005) is er aandacht voor bezoek, contact, briefwisseling, de bescherming van affectieve relaties tot het verblijf van kinderen tot drie jaar samen met hun gedetineerde ouder. Ook op Europees niveau zien we een toegenomen aandacht voor deze thematiek, resulterend in specifieke aanbevelingen van het Comité van Ministers van de Europese Raad van 2018. Deze aanbevelingen, ook voor België, richten zich specifiek naar de rechten en noden van kinderen met een ouder in detentie en naar de hele detentieperiode, gaande van de aanhouding tot na de strafuitvoering (CM/Rec(2018)5).

Ondanks deze evoluties blijft de aandacht voor de relatie tussen kind en gedetineerde ouder toch vrij beperkt. Meer nog, de focus leggen op het herstellen of versterken van die onderlinge relatie lijkt zich op dit moment in België te beperken tot zeer specifieke acties of momenten zoals kinderbezoeken, knutselnamiddagen, etc. Professionals actief in de hulp- en dienstverlening aan gedetineerde, maar ook breder bij centra voor leerlingenbegeleiding, leerkrachten, gezinsorganisaties, etc. zijn zoekende naar een handelingskader om te werken aan herstel in de vaak beschadigde relatie tussen kind en gedetineerde ouder. Zo zijn er vragen naar informatie, advies en vooral tools om bij signalen van kind of gedetineerde ouder aan de slag te kunnen gaan met als doel het herstellen of versterken van deze onderlinge verbinding.

3. NIEUW EXPERTISECENTRUM KIND, OUDER EN DETENTIE

Net om antwoorden te geven op deze vragen van professionals, kinderen en gedetineerde ouders, werd in november 2018 het eerste Expertisecentrum KIND, Ouder en Detentie in Nederland boven de doopvont gehouden. Dit Expertisecentrum werd opgericht binnen de samenwerking tussen het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool en Exodus Nederland², een organisatie gespecialiseerd in (na-)zorgtrajecten voor (ex-)gedetineerden. Het Expertisecentrum gelooft dat het herstel van de verbinding tussen kind, (ex-)gedetineerde ouder en het sociale netwerk bijdraagt aan een betere levenskwaliteit van het kind. Het sociale netwerk zijn de personen en organisaties in het sociale systeem rond kind en/of gedetineerde ouder. Denken we hierbij aan de gezinscontext, de detentiecontext, de school, de buurt waarin gezinnen wonen, etc.

Voor het Expertisecentrum KIND vormen de rechten en de wensen van het kind het vertrekpunt om in te zetten op het herstel van de verbinding tussen kind, gedetineerde ouder en het sociale netwerk. Door aan te sluiten bij de persoonlijke talenten, krachten, wensen en doelen van kinderen, hun (gedetineerde) ouder(s) en het sociale netwerk wordt ingezet op herstel van hun onderlinge relaties en een verbeterde levenskwaliteit. Het Expertisecen-

² Meer informatie op: <https://www.exodus.nl/>

trum focust op een herstel- en krachtgerichte aanpak en professioneel handelingskader gericht naar het versterken van de veerkracht van alle betrokkenen.

Het Expertisecentrum KIND richt zich in zijn dienstverlening voornamelijk naar kinderen van een gedetineerde ouder, de ouder in detentie, en het sociaal netwerk van familie, school, dienstverlening, en andere professionals actief in het netwerk rond de betrokkenen. Het is een netwerkorganisatie die in de eerste plaats deze doelgroepen informeert en adviseert. Gedegen informatie en advies zijn noden bij al deze doelgroepen en zijn onlosmakelijk verbonden met het op maat kunnen aanbieden van ondersteuning, begeleiding en algemene en individuele preventie. Met het geven van informatie en advies wordt ook een herstel- en krachtgericht handelingskader aangereikt zodat professionals zich gesterkt voelen om acties te ondernemen in het herstel van de onderlinge verbindingen. Tevens draagt het ook bij tot het vergroten van de aandacht van professionals actief in het brede sociale netwerk van kind en gedetineerde ouder. Daarom heeft het expertisecentrum voor vermelde doelgroepen een telefoonpermanentie op de weekdays en een toegankelijke website³ beschikbaar.

Naast het verstrekken van informatie en advies, verricht het Expertisecentrum KIND praktijkgericht onderzoek naar 'best practices' en effecten van herstel- en krachtgerichte interventies in het herstel van de verbinding tussen kind, gedetineerde ouder en sociaal netwerk. Via dit praktijkgericht onderzoek is het mogelijk om professionals en vrijwilligers te trainen in herstel- en krachtgerichte interventies.

Het Expertisecentrum KIND wil de aandacht voor herstelgericht werken in de relatie tussen kind en gedetineerde ouder aanwakkeren. Het richt zich in de eerste plaats op Nederland, maar sluit samenwerking met Vlaanderen of België allerminst uit. Het is een netwerkorganisatie die vanuit samenwerking, kennis-deling, ondersteuning, informatie en advies ook een meerwaarde kan zijn voor organisaties en professionals actief in de sociale netwerken rond kind en ouder die verblijft in een Belgische penitentiaire inrichting.

REFERENTIES

- CID, J., & MARTI, J. (2015). Imprisonment, social support, and desistance: a theoretical approach to pathways of desistance and persistence for imprisoned men. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(13), 1433-1454.
- LOPER, A.B. (2009). Parenting stress, alliance, child contact, and adjustment of imprisoned mothers and fathers. *Journal of Offender Rehabilitation*, 6, 483-503.
- McMUNN, A. (2015). 'Fathers' involvement: correlates and consequences for child socio-emotional behavior in the United Kingdom. *Journal of Family Issues*, 8, 1109-1131.
- NOVERO, C.M., BOOKER LOPER, A., & WARREN, J.I. (2011). Second-generation prisoners: adjustment patterns for inmates with a history of parental incarceration. *Criminal Justice and Behaviour*, 38, 761-778.
- NURSE, A.M. (2002). *Fatherhood arrested: parenting from within the Juvenile Justice System*. Nashville: Van Derbilt University Press.
- Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents (Adopted by the Committee of Ministers on 4 April 2018 at the 1312th meeting of the Ministers' Deputies).
- REEF, J., DIRKZWAGER, A.J.E., & NIEUWBEERTA, P. (2015). Children's well-being prior to paternal incarceration. *European Journal of Parental Imprisonment*, 2, 25-27.

³ Meer informatie op: www.expertisecentrumkind.nl